

ILONA BANASIAK, MAŁGORZATA JABŁOŃSKA,
GRZEGORZ PAWŁOWSKI (RED.), *POLSKIE SZKOŁY LINGWISTYKI
STOSOWANEJ. JUBILEUSZ 50-LECIA
INSTYTUTU LINGWISTYKI STOSOWANEJ UNIwersYTETU
WARSZAWSKIEGO*, WYDAWNICTWO UNIwersYTETU
WARSZAWSKIEGO, WARSZAWA, 2024, 368 S.

Praca zbiorowa wydana z okazji jubileuszu 50-lecia Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego jest zwieńczeniem wspólnych wysiłków intelektualnych elity polskich lingwistów na rzecz popularyzowania językoznawstwa w Polsce. Jest również prezentacją wybranych zagadnień z ich bogatego dorobku badawczego na arenie międzynarodowej przy współpracy ze specjalistami i entuzjastami szeroko pojętej lingwistyki w różnych kontekstach interdyscyplinarnych, co dodatkowo świadczy o potencjalnie szerokiej grupie odbiorców, wykraczającej poza granice dziedzin humanistycznych. Dzięki temu czytelnik ma także szansę odnieść się do poszczególnych elementów socjolektycznych, profesjolektycznych czy też, między innymi, kulturowych, literackich oraz powiązanych z realiami języka naturalnego innego niż język rodzimy (polski).

Po przejrzystym i czytelnym spisie treści, w opracowaniu zawarty jest uroczysty wstęp opisujący okoliczności powstania Instytutu w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku i jego historię. Następnym elementem jest część, w której zawarto przemówienia okolicznościowe Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dra hab. Alojzego Nowaka, Dziekan Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW, prof. UW dr hab. Magdaleny Olpińskiej-Szkiełko i Dyrektor Instytutu Lingwistyki Stosowanej, dr hab. Anny Jopek-Bosiackiej. W tej części znajduje się również przedruk listu gratulacyjnego Ministra Edukacji i Nauki, prof. KUL dra hab. Przemysława Czarnka, skierowanego do władz Uczelni i Wydziału, w którym to Pan Minister podkreśla ogrom wysiłku włożonego w kultywowanie i kontynuowanie tradycji Instytutu, gratuluje osiągnięć i składa życzenia dalszej pomyślności w rozwoju tej jednostki.

Copyright © 2024. The Author. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly cited. The license allows for commercial use. If you remix, adapt, or build upon the material, you must license the modified material under identical terms.

Struktura części merytorycznej w jubileuszowym tomie jest podzielona na cztery bloki tematyczne w kolejności: 1) Język i komunikacja, 2) Glottodydaktyka, 3) Translatoryka, 4) Kultura i literatura i zawiera serię artykułów poświęconych treściom powiązanym z danym zakresem tematycznym.

Część pierwsza, Język i komunikacja, składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy z nich, „Lingwistyka stosowana w lotnictwie. Awialingwistyczne obszary badawcze” autorstwa Anny Borowskiej, porusza zagadnienia lingwistyki w lotnictwie (awialingwistyki) i jej szczególnego znaczenia w obliczu wyzwań związanych z rozwojem technologii lotniczej oraz kosmicznej. Rozważania są przede wszystkim ukierunkowane przez autorkę na aspekt komunikacyjny w warunkach zawodowych, gdzie język angielski lotniczy ma być zawężony i doprecyzowany zgodnie z zapotrzebowaniem na gruncie proceduralnym związanym z działaniem pilotów, nawigatorów, personelu pokładowego, ale również właśnie lingwistów, których celem i zadaniem miałyby być takie lokalizowanie elementów języka lotniczego, które umożliwiłoby jednoznaczne interpretowanie treści przez osoby związane z ruchem lotniczym na całym świecie, bez względu na to, czy są to osoby będące natywnymi użytkownikami języka angielskiego czy też osoby, dla których jest to język obcy. Oprócz tego, autorka rekomenduje działania w oparciu o praktykę zawodową różnych specjalistów z tej branży: wspomaganie nauczania języka lotniczego, szkolenie trenerów językowych czy tworzenie leksykonów i słowników tematycznych. Drugim tematem poruszonym w tym bloku tematycznym jest „Eklektyzm metodologiczny we współczesnych badaniach jurslingwistycznych”, gdzie autorzy, Stanisław Goźdz-Roszkowski oraz Julia Mazurkiewicz-Sułkowska, zwracają szczególną uwagę na dywersyfikację terminologiczną towarzyszącą transferowi kulturowemu z gruntu anglosaskiego na grunt polski i przykłady zawężenia w subdyscypliny, jaką jest np. lingwistyka kryminalistyczna (str. 50). Trzeci artykuł jest zatytułowany: „Koncepcje metodyki badań nad terminami ekonomicznymi w formie metafor w języku rosyjskim (podejście kognitywne i porównawcze z językami angielskim i polskim)”. Wyodrębniono w nim liczne przykłady wnikania elementów języka ogólnego (nazwy zwierząt i ich cech) do terminologii czy frazeologii języka biznesu, ze wskazaniem konotacji będącej konceptualizacją opisaną zjawisk np. giełdowych za pomocą elementów świata naturalnego, co miałyby sprzyjać pojmowaniu prawideł świata ekonomii przez laików. Ciekawe jest również przyjęte przez autorkę, Olę Lesicką, podejście intertranslacyjne (tu: korzystanie z więcej niż dwóch języków w procesie tłumaczenia), bowiem korzystała ona z licznych przykładów w językach polskim, angielskim oraz rosyjskim. Czwarte opracowanie, „Rzeczywistość (post) pandemiczna a pojęcie szczepienia. Covidowa komunikacja społeczna w Polsce”, dotyczące postrzegania rzeczywistości (post)pandemicznej, przedstawione jest w formie analizy komparatystycznej między kulturowymi kontekstami we Włoszech i w Polsce. Materiał zebrany na potrzeby stworzenia korpusu językowego jest obfity w przykłady związków wyrazowych utworzonych w oparciu o rdzeń słotwórczy szczepionka w obydwu językach i ukazuje elementy nacechowania emocjonalnego w językowych środkach perswazyjnych związanego z przyjmowaniem lub odmowie

przyjęcia szczepień przeciwko Covid-19 (przytaczane są przykłady za i przeciw zjawisku przez autorkę, Dorotę Kozakiewicz-Kłosowską). Piąty rozdział zatytułowany „Czy adwersarze uczą się na własnych błędach? Ewolucja nagłówków fake news” (Aleksandra Pawlicka) jest skoncentrowany na badaniu nagłówków jako transponderów tzw. fake news w obliczu narastających zagrożeń w świecie cyfryzacji i zawiera bardzo obszerne omówienie przykładów wybranych ze zbiorów danych prawdziwych (Politifact) jako punktu odniesienia, zbioru COVID Fake News Dataset jako kontrastu (str. 104) oraz anglojęzycznej bazy dezinformacji związanej z wojną w Ukrainie. Autorka podejmuje próbę klasyfikacji ilościowej, jakościowej i krzyżowej losowo wybranych przykładów z wyżej wymienionych grup, przedstawionych w formie tabelarycznej oraz ilustrowanych rycinami. Szósty i zarazem ostatni rozdział w bloku poświęconym językowi i komunikacji („Przyszłość koncepcji pluricentrycznej”, Reinhold Utri) dotyczy przyszłości koncepcji pluricentrycznej na podstawie zestawienia kontrastowego między niemiecką i austriacką odmianą języka niemieckiego ze szczególnym uwzględnieniem tej drugiej z uwagi na zachodzące procesy autonomizacji i zarazem derywacji wyrażen (przetawionych w niniejszej pracy w formie przykładów wykazujących różnice elementów leksykalnych), co zdaniem autora zasługuje na skategoryzowanie austriackiego nurtu jako niezależnego wariantu języka niemieckiego w myśl koncepcji pluricentrycznej (str. 127).

Drugi blok tematyczny poświęcony glottodydaktyce składa się z pięciu opracowań. W pierwszym z nich („O badaniach w [polskiej] glottodydaktyce. Wczoraj, dziś i jutro” autorstwa Agnieszki Andrychowicz-Trojanowskiej) przedstawiona jest wizja badań glottodydaktycznych w perspektywie synchronicznej oraz diachronicznej; o pierwszych próbach uściślenia potrzeby dostosowania metod nauczania i sposobów uczenia się języków innych niż rodzimy przy wykorzystaniu podejścia komunikacyjnego, o dotychczas wypracowanych metodach i kierunkach rozwoju dla nauczania języków obcych jako zbioru instrumentów mających na celu ukazanie korelatów odpowiedzialnych za akwizycję języka obcego czy zagadnienia dwujęzyczności oraz o możliwościach rozwoju tej gałęzi językoznawstwa przy wykorzystaniu znanych już metod (CALL czy MALL bądź narzędzia CAT w ogóle), ale i najnowocześniejszych rozwiązaniach implementowanych w glottodydaktyce z innych dziedzin (medycyny, np. z pomocą fMRI czy technologii cyfrowych, np. AI czy VR) w celu zwiększenia zrozumienia i zakresu działań w poznawaniu mechanizmów językowych i wspomaganiu tychże (str. 144). Kolejne opracowanie („Praca z językiem specjalistycznym na zajęciach z tłumaczenia ustnego”, Lucyna Krenz-Brzozowska) przedstawia koncepcję pracy z językiem specjalistycznym na zajęciach z tłumaczenia ustnego przy jednoczesnej próbie ujęcia w ramy typologiczne głównych założeń, tj. dominacji praktyki nad teorią, gdzie ta druga ma być wskazywana „punktowo” (str. 155); niepowielanie treści teoretycznych, tj. unikanie nadmiernego omawiania treści nadmiarowych i zbyt dużych kosztów części praktycznej; uwzględnienie profilu absolwenta w odniesieniu do oczekiwanej sytuacji zawodowej i potrzeb związanych z danym profesjolektem; cykliczna i stopniowa progresja przy wyborze tekstów (z uwzględnieniem podziału materiałów dydaktycznych na autentyczne

i zdyktyzowane, stopnia znajomości treści/tematyki oraz stopnia nasycenia terminologią specjalistyczną). Dalsza część tego artykułu zawiera trafne przykłady stosowania wyżej wymienionych materiałów w formie opracowania własnego autorki. Trzecią pracą dotyczącą nauczania języków obcych jest przedstawienie wyników metaanalizy prac magisterskich powstałych w Zakładzie Językoznawstwa Stosowanego i Nauczania Języka Angielskiego w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 2015–2022 (str. 167), w oparciu o Krajowe Ramy Kwalifikacyjne, w których to zaprezentowane są kwestie związane z rozwojem umiejętności badawczych studentów w kontekście stosowania nowych technologii w nauczaniu języka angielskiego. W opracowaniu Moniki Kusiak-Pisowackiej, zatytułowanym „Wykorzystanie nowych technologii w nauczaniu języka angielskiego w badaniach studentów neofilologii.”, zamieszczono wykaz tematów prac poświęconych nowym technologiom w latach 2015–2022 (str. 174–175) ze względu na największą popularność tej tematyki. W czwartym rozdziale (autorstwa Aleksandry Beaty Makowskiej) omawiane są „Projekty licencjackie na lingwistyce dla biznesu. Nowe perspektywy w nauczaniu” – po trzyletnich studiach realizowanych przez studentów na Uniwersytecie Łódzkim – i wnioski powstałe wskutek profilowania absolwenta w kierunku sektora biznesowego przy ugruntowanej wiedzy lingwistycznej na potrzeby danej branży, a także wskazanie podobieństw i różnic przy wykorzystaniu metod projektowych i problemowych we wdrażanych metodach prowadzenia seminarium licencjackiego. Opisano również występowanie elementów zarządzania projektami przy użyciu licznych przykładów w postaci tworzonych glosariuszy czy materiałów dydaktycznych na potrzeby nauczania i uczenia się języka ogólnego i specjalistycznego a także np. materiały hiszpańskojęzyczne reklamujące Uczelnię (str. 199) jako komponent wskazujący na interdyscyplinarność studiów. Piąta i ostatnia część tego bloku, pod tytułem „Projekt edukacyjny 'Motywacja polskich i niemieckich wyrazów wielomorfemowych o identycznej referencji' na Uniwersytecie Wrocławskim”, skupia się na motywacji polskich i niemieckich wyrazów wielomorfemowych o identycznej referencji. Autor niniejszego tekstu, Janusz Stopyra, przedstawia model opisu, w którym najistotniejszą składową miałby być motyw nazewniczy (str. 208) podzielony na pięć rodzajów: 1) podkreślenie szczególnej cechy znaczeniowej, 2) sygnalizacja nastawienia ze strony nominatora do nazywanego elementu rzeczywistości pozajęzykowej, 3) zachodzenie procesu eufemizacji przy tworzeniu danej nazwy, 4) fakt dążenia do wyraźniejszego odzwierciedlenia w strukturze danej nazwy charakteru danego elementu rzeczywistości pozajęzykowej i 5) fakt włączenia przy tworzeniu danej nazwy elementu emocjonalnego/ zachodzenia fenomenu gry językowej (str. 209). Na podstawie tego modelu autor podejmuje próbę ukazania w sposób kontrastywny przykładów słownictwa z dwujęzycznego korpusu zawierającego około trzech tysięcy polsko-niemieckich par wyrazów wielomorfemowych.

Trzecia grupa tematyczna dotyczy translatoryki i są w niej zawarte cztery opracowania. Pierwsze z nich, zatytułowane „Transfer międzykulturowy tekstów marketingowych. Tłumaczenie specjalistyczne, tłumaczenie marketingowe, adaptacja,

lokalizacja czy transkreacja?” jest poświęcone transferowi międzykulturowemu w tekstach specjalistycznych z dziedziny marketingu. Autorka (Hanna Błaszowska) skupia się na opisanu koncepcji transkreacji i uwydatnieniu istotnych cech charakteryzujących tłumacza, w tym umiejętność adaptacji nośników semantycznych w formie konsekwentnego tworzenia neologizmów i szeroko pojętej inwencji w tym procesie, z uwagi na liczne wyzwania w obszarze oddawania realiów tekstów źródłowych w tekstach docelowych w translacji języka marketingu, będący jednocześnie przykładem stosowania funkcji perswazyjnej języka w ogóle. Drugi tekst traktuje o tłumaczeniach jako akcie twórczym na podstawie rozważań Paula Kussmaula w ujęciu funkcjonalnym po kognitywistyczne (pełny tytuł artykułu: „Rozważania Paula Kussmaula na temat tłumaczenia jako aktu twórczego. Od podejścia funkcjonalnego do kognitywizmu”, Magdalena Filar i Agnieszka Gawęł). Niemiecki uczony wyróżnia trzy cechy aktu twórczego: nowatorstwo, akceptowalność i adekwatność (str. 249), które to miałyby stanowić o kreatywnym podejściu do rozwiązywania problemów translacyjnych przy jednoczesnej konieczności konkretyzacji ekwiwalencji zgodnie z potrzebami wynikającymi z podjętego zlecenia tłumaczeniowego. Opracowanie to zawiera również wiele innych cennych wskazówek dla praktyków tłumaczeniowych skompilowanych przez autorki. Trzecia praca w tym bloku, „Programy CAT – nowy element klasycznego układu translatorycznego?” autorstwa Małgorzaty Kornackiej, stanowi omówienie pracy z narzędziami CAT (ang. computer-assisted translation tools, tj. programy komputerowego wsparcia tłumaczeń) oraz analizę komparatystyczną starszych metod wspomagania tłumaczeń (słowniki, encyklopedie, literatura przedmiotu, konsultanci) i tych nowszych (CAT, rozwiązania na bazie pamięci tłumaczeniowej i AI) w kontekście etapów przedredakcyjnych i redakcyjnych w procesie tłumaczenia, jak i rolę czynnika ludzkiego w tłumaczeniach. Czwarty artykuł w tej grupie („Działania perswazyjne w przekładzie tekstów medialnych”) porusza zagadnienie działań perswazyjnych w przekładzie tekstów medialnych ze szczególnym uwzględnieniem kierunku tłumaczeń w parze językowej polski-rosyjski (w formie studiów przypadków). Autorka, Alicja Pstryga, zwraca uwagę na perswazję powierzchniową i ukrytą (str. 277), dostarczające odbiorcy nie tylko informacji zweryfikowanych pozytywnie jako fakty, ale będących jednocześnie podprogowym nośnikiem semantycznym, „przemycającym” inne treści (np. propaganda). Odniesienie stanowiły próby manipulacji informacjami w kontekście m.in. wydarzeń związanych ze zwalczaniem opozycji w Rosji (zamach na Aleksieja Nawalnego) i przykłady zmiany optyki w kwestii rozwiązań stosowanych przez Kreml.

Czwarta część to blok poświęcony kulturze i literaturze, w skład którego wchodzi cztery artykuły. Pierwszy z nich ukazuje język jako temat literacki w niemieckiej literaturze interkulturowej („Język jako temat literacki i jego rola w niemieckiej literaturze interkulturowej”, Anna Warakomska). Opisane są tu przykłady stosowania języka literackiego przez użytkowników autochtonicznych oraz alochtonicznych w kontekście migracji, zwłaszcza w okresie po drugiej wojnie światowej. Autorka przeciwstawia fakt występowania różnic społecznych uprzedzeniom, które wynikają

z próby asymilacji osób ze środowisk migracyjnych w kolejnych pokoleniach (szczególnie obywateli Niemiec pochodzenia tureckiego, bowiem przykłady tychże twórców są wskazywane jako jedne z najliczniejszych w obrębie tego zagadnienia). Drugą pracą („Morska” dusza Mariny Cwietajewej – o motywie morza w twórczości poetki”, autorstwa Eleny Janczuk) jest analiza i interpretacja dzieł Mariny Cwietajewej pod kątem występowania motywu morza w jej twórczości. Wskazano ujęcie ilościowe pojawienia się tego wyrażenia samodzielnie lub w kolokacjach, a także podział na literalne i metaforyczne zastosowania tego komponentu leksykalnego, gdzie w tym drugim wypadku zauważa się wyraźną awersję pisarki do zjawiska i pogłębianie się teje wraz z wiekiem (str. 313), wbrew stylowi, który, z definicji, miałby idealizować żywioł, a de facto posłużył do odzwierciedlenia negatywnych emocji i nastrojów rosyjskiej poetki. W trzecim rozdziale z tej dziedziny autorka, Joanna Piotrowska, opisała ambiwalentną percepcję wyjazdu Lwa Tołstoja z Jasnej Polany („Jak badać recepcję pisarza? Propozycja podejścia kompleksowego [na przykładzie recepcji późnego Lwa Tołstoja w prasie]”), które ze względu na fakt bycia „ostatnim węzłowym wydarzeniem w biografii pisarza” (str. 338), postrzegane było pozytywnie (Tołstoj – nauczyciel, trwający przy swoich ideałach i postrzegany jako przykład szczytu rozwoju religijno-etycznego i ucieleśnienie metafizycznego wymiaru ludzkiej duchowości) lub negatywnie (Tołstoj – asceta, który w ostatnich chwilach swego życia miałby poprzez swój wyjazd zaimplementować osobistą życiową porażkę i podważać wszelkie dotychczasowe osiągnięcia, przez co miałby się tym samym podjąć życia jako pustelnik-asceta i medytować na temat własnych błędów). Czwarta i ostatnia część bloku kulturowo-literackiego to przedstawiona przez Walentinę Sobol pod tytułem: „Fenomen egodokumentów – ludzie, nauka, świat” analiza autobiografii Franciszka Gruczy *Moja droga do lingwistyki antropocentrycznej* oraz Normana Daviesa *Sam o sobie*. Jak wynika z opracowania, obydwaj autorzy przytoczonych egodokumentów „w sposób szczery i otwarty piszą o ważnych dla siebie celach, trudnych decyzjach, sukcesach i pomyłkach” (str. 346).

Na końcu tomu znajdujemy noty biograficzne autorów poszczególnych rozdziałów w kolejności alfabetycznej. Lektura ta jest godna polecenia szczególnie ze względu na różnorodność tematyczną; mimo wiodącego nurtu (językoznawstwa), niniejsza monografia pokrywa dużo szerszy zakres tematyczny, co sprzyja większej dostępności dla potencjalnych czytelników a także ukazuje wysoki poziom merytoryczny przedstawianych treści w ujęciu międzydziedzinowym.